

І Причини упадку Польщі Без прецеденсу.

(Замість вступу)

Права передруку й перекладу
застережені.

I.

Упадок Польщі у вересні 1939. р. був чимось у всесвітній історії зовсім без прецеденсу. Можемо найти в ній безліч прикладів на більшу чи меншу воєнну програму держави, ба навіть на справжній воєнний розгром, після якого приходив занепад держави, чи її кінець. Була колись Персія державою, якої король бичував море, яке не хотіло користися його волі; 22-літній македонський полководець поклав край перській потузі, зранивши її смертельно на її таки азійському терені. Впали Атени під ударами Спарти, впала й Спарта. Римська великодержавницька сила була, здавалося, вічна й непереможна: а все ж, завалилася вона безпосередньо під ударами германських племен, що нахлинули з півночі. Знає всесвітня історія і Атилю, „Божий бич“, що зі своїми Гунами замандрував аж на поля Льомбардії, знає Джінгісхана, який з Монголії пішов здобувати світ, переступив Гімалії, залив всю передню Азію і вислав до Європи загопи, які вогнем і мечем зруйнували й Українську Державу наших князів. Упадок Візантії, над якою запанував мусульманський півмісяць, закінчив був середньвічний період всесвітньої історії. Але й у новій чимало подібних прикладів. Нещасна буря у льманському проливі знищила не тільки „велику армаду“ Еспанії, але й зівечила її силу, що простягалася над країнами, в яких — як казалося тоді — „сонце не сходило й не заходило“. А вже наполеонські часи просто клясичні для щораз нової зміни політичної мапи Європи! Вістриями багнетів своїх воєнків зіштовхував „малий капраль“ корони з голлов королів та насалджував новим королям у старих і нових державних творах. І тому, як узагалі нема нічого нового під сонцем, так і в цьому випадку не слід би було дивуватися, що польська держава розпалася внаслідку великої воєнної невдачі. Це був би, повторяємо, не перший і напевне не останній випадок в історії світа. Але те, як вона розлетілася, час, в якому це сталося, і спосіб, в який це сталося, це щось досі ще небувало!

Небувала річ, щоб держава на близько 400.000 кв. км. з поверх 30 мільонами населення, з 2½ мільоновою модерною армією, яка вже стояла під зброєю, з цілим великим державним апаратом, з велитенськими експансивними амбіціями, про які виривно писалось і говорилося у польському громадянстві, щоб держава, яка буквально ще напередодні війни говорила про війну, як про щось, чого не тільки не треба лякатися, але від чого слід сподіватись віковичного закріплення державницької потузи, отже щоб держава, оперта на сильному апараті, на власному війську й на бажанні дальше розбудовувати свою силу коштом сусідів, щоб така держава розлетілася буквально впродовж кількох днів! Тут річ уже не у програній війні. Те, що ми своїми очима оглядали, це була не тільки воєнна поразка. Адже ми бачили наглі заломання геть усього, з чого складається держава і що складається на поняття держави. Ми ж бачили, як на очах, впродовж днів, впродовж годин, анархія обхопила величезні терени, які були — чи радше повинні були бути — ще заплілям. Ми бачили, як впродовж днів і годин коміть головою мерверталось усе, чим жила польська держава і польське громадянство повних 20 літ. І це було без прецеденсу в історії.

Тому надзвичайно цікаво, потрібно й корисно розглянути причини того небувалого у всесвітній історії прецеденсу. Не мали ми,

очевидно, змоги читати те, що на цю тему написала досі міжнародна преса й публіцистика. Але не маємо сумніву, що й досі широкий світ не може вийти з дива над загадкою, якої і досі не в силі розгадати: „як це сталося, як це було можливе?“ Не можуть цього напевне зрозуміти чужинці, бо й не розуміють самі поляки, які самі вічно завдають собі ті питання, не находячи на них відповіді. Польська закондонна пропаганда старається упрощувати справу: польська держава, мовляв, просто не могла встоятись перед ударом сильнішого воєнного противника, який зломив її перевагою своєї численнішої краще вивіреної армії, яка ще й записала на свій рахунок всі користи, що їх має завсіди той, що атакує, а не той, що борониться. Така пропаганда має, очевидно, на меті звести всю дискусію на тему причин упадку Польщі на площину воєнної гри сил, іншими словами на площину цілком фальшиву. Бо нема ніякого сумніву, що на провалі польської державности заважили чинники посередні і безпосередні, та що про безпосередні причини треба казати щойно на самому кінці. Бо сама війна і її вислід, це були лише жнива. Дозрівала доля польської держави впродовж цілих 20 літ. Зерна, з яких виріс її упадок, були засіяні вже при самих народинах і впродовж повних 20 літ польська нація, її відповідальні громадські і державні діячі, не зробили нічого, щоб ті зародки завчасу вбити. Навпаки, вони доклали всіх зусиль, щоб приготувати загибель власної держави власними таки руками. Не німці, не українці і не москалі, ніякий інший дійсний чи вигаданий ворог Польщі й поляків польської держави не завалив. Нікому іншому тільки самому собі можуть приписати заслугу цього.

Очевидно, що це твердження кожний поляк і чужинець міг би вжати наклепом, або бодай злобним і безпідставним обвинуваченням, коли б не — докази, — коли б — не факти. Оцими вступними рядками розпочинаємо цілу низку статей, які будуть появлятися у кожному числі нашої газети, щоб саме дати ті докази, щоб пригадати й навітнити польське національне й державне життя у найрізномодніших ділянках, які разом творили страшний тягар, що чимраз більше тяжів на Польщі і щораз невідхильніше зіштовхував її по крутій стежці — у пропасть. Не будемо кермуватись при цьому злістю та жалем, які могли накопити в серці кожного українця впродовж 20-ти літ наруг, що їх прийшлося нам, як нації, зазнавати. Завданням статей, які казатимуть про причини упадку Польщі, не буде доказувати, що українцям эле велося у Польщі, тільки, що поляки так правили своєю державою, що довели її до катастрофи. Не думаємо при цьому тенденційно натягати факти й підтягати всі явища польського державного життя під нашу тезу. Не маємо теж ніякого наміру „бити того, що лежить“, бо воно не дає ніякого задоволення. Щоб оминати закиду тенденційности й односторонності, будемо старатися зберігати якнайбільшу об'єктивність та зокрема вистерігатися всякої словесної бомбастики. Навіщо міцних слів, коли факти кричать найголоснішою мовою!

Пишучи про польську вину в упадку польської держави не будемо кермуватись тією спонудою, яка була ризальна при величезній більшості польських ходів супроти українців: щоб українцям зробити пакість, щоб докучити їм, вивести їх з рівноваги, щоб — навіть дорогим інколи коштом —

УКРАЇНСЬКОЇ ВИДАВНИЦТВА.

Просимо вирівнати всі належності за продані часописи до 15 березня найдалі до 30. БЕРЕЗНЯ Ц. Р.

Всі борги за книжки та інші видання просимо вирівнати теж НАЙДАЛІ ДО 30. БЕРЕЗНЯ Ц. Р.

— 0 —

Всіх Вп. П. Передплатників „Краківських Вістей“, яким вже скінчилася, або кінчиться передплата — просимо її відновити. Просимо вислати найменше ЧВЕРТЬРІЧНУ ПЕРЕДПЛАТУ 7³ ЗОЛ. 50 СОТ. АБО ПІВРІЧНУ 15 ЗОЛ.

З В Е Р Т А Є М О

увагу, що наше молоде Видавництво не має змоги давати кредитів, бо всі свої грошові засоби мусить вжити на розбудову часопису та на друк нових книжок, яких так дуже потрібно.

Н А М

було би дуже прикро здержати комунальну дальшу висилку часопису, чи книжок тому, що не вирівнано своєчасно передлати чи боргу за книжки.

АДМІНІСТРАЦІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА.

зробити собі приємність, дивлячись на безсилля українського гніву. Ні, ціль наших міркувань зовсім інша і зовсім виразна: *ствердити історичну правду*. З черги та правда „лростує легенди, які вже тепер поширюються серед польського громадянства про винуватців польської трагедії та матиме велике повчальне завдання: як не треба правити державою! Стара це правда, що легше державу здобути, ніж її втримати. Та й сам Писудський знав, що „можна завойовати край багнетами, але сидіти на них не можна“. Пригляньмося ж ближче, які то діяли в Польщі чинники, які обезсилили силу 2 і пів мільонової польської армії, що впродовж кільканадцяти днів розвіялась як дим. Пригляньмося ближче, які то сили підмулили державницький польський — здавалося б — залізо-бетонний будинок, який розлетівся, як димок із карт, засипуючи своїм румовинцем усе, чим жив і втішався польський нарід.

Застережаємося теж згоди проти заміту, що його міг би дехто зробити, немов автор цих рядків хоче „вчити поляків“. Це невірне, бо й неможливе. Не вірю в правду польської приповідки „мудрий поляк по інколи“. Що більше, я глибоко перекоаний, що коли б доля полякам знову всміхнулася і вони знову прийшли до власної держави — відносини в ній ні на трішки не змінилися би на краще, якщо не погіршали б (щоб „відбитися“)! Проречисто свідчать про це польські настрої, які шукають винуватців: то в німцях, то в українцях, то в одному тільки польському таборі, який в останніх роках був при владі, то в одному тільки гуртку міністрів та генерального інспекторату військ! Всі ці пошуканки хотять виправдати катастрофу, хотять скинути на когось вину, хотять спекатися тягару відповідальности. Ми ж маємо тільки одно на оці: правду, історичну правду.

ІНДІ ДОМАГАЮТЬСЯ САМОСТІЙНОСТІ,

— Амстердам. Індійський національний конгрес, який відбувся у Рембат, рішуче домагатися від Англії повної незалежності для Індії. Це домагання прийнято більшістю голосів — учасників конгресу.

Таким чином Індії ясно перед цілим світом заявляють свою волю до самостійного державницького життя.